Mihai Eminescu şi „Neue freie Presse” – Momentul de ridicare a presei româneşti la nivelul celei europene

Diana DARABANĂ*

Key-words: *journal*, *Eminescu*, “*Neue freie Presse”*, *synchronization*

Publicistica românească apare şi se maturizează în secolul al XIX-lea. Primele încercări de a face presă datează de la începutul secolului al XIX-lea, odată cu conştientizarea rolului pe care îl are luarea de atitudine cu privire la anumite probleme sociale, economice, politice şi culturale.

Nevoia de informare caracterizează societăţile tuturor timpurilor. La noi, această nevoie de informare a fost multă vreme suplinită prin îndreptarea atenţiei spre periodicele din străinătate şi achiziţionarea acestora, însă este evident că era nevoie de apariţia unor periodice româneşti care să asigure buna informare a cât mai mulţi români. Primele tentative de a înfiinţa presă în limba română datează din secolul al XVIII-lea, însă acestea se finalizează cu un eşec. Abia secolul al XIX-lea, prin deschiderile pe care le are, determină izbânda apariţiei primelor periodice la noi. Este vorba despre „Albina românească” şi „Curierul românesc” ale lui Heliade Rădulescu şi Gh. Asachi. Scopul suprem al acestor publicaţii era acela de a interesa toate categoriile de cititori şi de a educa gustul şi atitudinile acestora. Un alt element ce constituia o preocupare majoră pentru aceste două publicaţii îl constituie dorinţa acestora de a se face înţelese de categorii cât mai largi de public şi de a determina publicul să se exprime corect şi să scrie româneşte. De aici vine şi un puternic spirit didacticist recognoscibil în cazul ambelor publicaţii. Cele două publicaţii îşi propun să abordeze toate domeniile vieţii, însă se axează pe dimensiunea culturală reflectată mai ales prin traducerile făcute din literaturile mari ale lumii, neglijând adesea direcţia politică.

Această etapă va fi depăşită prin apariţia „Daciei literare” a lui Mihail Kogălniceanu, care propunea o atitudine critică şi mai implicată. Ulterior apar numeroase alte publicaţii, dintre care amintim: „Curiosul, gazetă de literatură, industrie, agricultură şi noutăţi” a lui Cezar Bolliac, „Alăuta românească”, „Spicuitorul moldo-român”, „Gazeta de Transilvania” a lui G. Barițiu, „România viitoare” a lui N. Bălcescu, „Steaua Dunării” a lui Kogălniceanu etc. Toate acestea reprezintă tot atâtea încercări şi trepte de creare a unui stil publicistic la noi. A doua jumătate a secolului al XIX-lea oferă un peisaj mai stabil şi posibilităţi variate pentru crearea unui stil publicistic propriu-zis şi pentru apariţia unor jurnalişti de excepţie: Eminescu, C.A. Rosetti, Caragiale etc. În această perioadă apar publicaţii

* Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iaşi, România.

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

cu un profil mai bine definit (social, politic, economic, cultural), precum „Românul", „Curierul de Iaşi", „Timpul", „Presa" etc. Aceste publicaţii vor avea o durată de viaţă mai mare şi o anume regularitate în apariţie, vor fi mai angajate în domeniile de interes ale vieţii şi vor fi cele ce vor pune bazele presei moderne româneşti.

Apariţia lui Eminescu în peisajul publicisticii româneşti se face pe fondul unor serioase prefaceri sociale, economice, politice şi culturale. Deschiderea Ţărilor Române către Occident, formarea Principatelor Unite Române, crearea conceptelor de naţiune şi stat, schimbarea realităţilor în peisajul general european sunt factori reali ce au contribuit la modernizarea presei româneşti. Pe lângă aceşti factori de natură externă, există şi o serie de factori de natură internă, care ţin de talentul scriitoricesc şi de etica celor care profesează jurnalismul.

Eminescu a conştientizat misiunea jurnalistului şi a pus în acest scop în mişcare un aparat complex, considerat a fi baza jurnalismului modern. Există o serie de elemente ce îl au ca iniţiator pe Eminescu. Printre acestea se numără elaborarea unei strategii argumentative complexe, ce apropie stilul publicistic de cel beletristic şi de rigoarea discursului ştiinţific (utilizarea demonstraţiei, a naraţiunii şi a dramaticului cu valenţe probante), utilizarea unor mărci stilistice specifice: comparaţia, ironia, repetiţia, proverbul, recursul la limbajul popular (unele dintre ele adevărate elemente de discurs repetat – vezi Dumistrăcel 2006a: 60 –, valorificate din plin de publicistica de după momentul Eminescu şi până în zilele noastre), recursul la document (chiar citarea acestora ca dovadă a veridicităţii celor susţinute) ce imprimă articolelor rigurozitatea şi sobrietatea specifică stilului ştiinţific, permanenta asociere trecut – prezent, în detrimentul prezentului pe care îl consideră devalorizat şi devalorizant (fapt ce ţine de structura romantică a poetului publicist). Toate acestea reprezintă doar o mică parte din elementele inovatoare aduse de Eminescu stilului publicistic, elemente ce îl recomandă în faţa majorităţii cercetătorilor domeniului ca un moment unic.

Eminescu foloseşte o multitudine de surse pentru a proba veridicitatea celor susţinute. Una dintre sursele la care face apel în mod frecvent este presa din străinătate. Sunt citate o serie de titluri din presa franceză, altele din presa italiană, însă majoritatea referinţelor sunt din presa germană şi austriacă. Cel mai des nominalizat este ziarul „Neue freie Presse". Uneori, publicistul se raportează la articole din acest ziar pentru a prezenta fapte necunoscute încă în ţară, cum este cazul acestui articol în care prezintă evenimente de pe front:

> Din Berlin se vesteşte că în cercurile bine informate de acolo părerea despre Cernaieff şi operaţiile sale nu este tocmai favorabilă, se crede chiar că divizia sa ar fi tăiată de restul armatei sârbeşti. Deşi poate această veste este cam exagerată, sigur pare a fi însă că sârbii, atăcând lagărul de la Niş, a fost respinşi cu pierderi însemnate şi că ocuparea întăriturilor de la Babina-Glava nu compensează pierderile de acum. În 29 iunie/11 iulie au avut loc această ciocnire, care au început cu victorioasa înaintare a trupelor sârbeşti şi cu retragerea pe toate liniile a acelor turceşti (Eminescu 1980: 143).

Alteori, publicistul ia pulsul atitudinii şi aşteptărilor străinilor cu privire la România. În acest caz, Eminescu compară atitudini diferite, peste care suprapune propria părere:

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

> De câteva zile ziare foarte răspândite din străinătate se ocupă cu atitudinea ce va lua-o România faţă cu complicaţiunea orientală. Astfel Pesther Lloyd, organul oficios al ministeriului unguresc şi în special al contelui Andrassy, este se vede că autorizat de-a dezminţi ştirea despre presiunea ce România ar voi s-o exercite asupra Turciei pentru a căpăta concesii de natură internaţională, ba chiar posesia Deltei Dunărene. Neue freie Presse pe de altă parte crede că cesiunea Deltei Dunărene este o cestiune care interesează pe toate puterile mari în mod egal şi ar trebui să formeze obiectul unei conferenţe europene. În fine Norddeutsche Allgemeine Zeitung, organul principelui Bismark, crede că mersul războiului în Serbia nu e deloc de natură de-a încuraja pretenţiunile României şi că accentuarea neutralităţii statului nostru nu poate merge până la cererea Deltei Dunărene.
>
> În urma acestei alarme a organelor cancelarului austriac şi a celui germanic, au urmat dezminţiri a căror izvor poate să fie Bucureştiul. Totodată se dezmint ştirile despre mobilizare şi Nord D. Allg. Ztung. este autorizată a declara că neînsemnatele concentrări la marginea Serbiei (abia suficiente pentru manevrele de toamnă) nu dau nimărui dreptul la ipoteze şi combinaţiuni de-o însemnătate oarecare (Eminescu 1980: 152).

Peisajul referinţelor la presa austriacă se completează uneori cu o atitudine ironică, atunci când consideră că acestea se îndreaptă în direcţia greşită a interpretării situaţiei din ţară:

> O telegramă din Neue Fr. Presse vesteşte ca sigur că ministrul de esterne al României au prezentat — deşi nu în mod oficial — un memoriu la Constantinopole, prin care se cer concesii însemnate, iar în caz de a nu se acorda acestea, România ameninţă asemenea de a intra în acţiune. Ziarele oficioase germane, cu abstracţia lor fină, au găsit şi deosebirea între memoriu şi memorand. La cel din urmă se cere un răspuns, e un act diplomatic, cel dentâi e mai mult de valoare academică. Se zice aseminea că, după iniţiativa Austro-Ungariei, puterile considerând memoriul ca un întreg asupra căruia nu se poate dizbate în parte, l-au respins (Eminescu 1980: 152).

Alte articole iau forma unor scurte informări care ţin la curent cu derularea evenimentelor:

> Ziarul Neue freie Presse află din Bucureşti că direcţia drumurilor de fier ar fi fost avizată din partea guvernului de a avea pregătit tot materialul rulant necesar pentru transportarea a 30.000 oameni oştire la graniţele ruseşti, ce se vor trimite pentru stricta mănţinere a neutralităţii (Eminescu 1980: 210).

În alte cazuri, atunci când informările privesc România, Eminescu relatează pe larg ceea ce află din presa străină, luându-şi răgazul să prezinte evenimentele în toată amploarea lor:

> Neue Freie Presse comunică următoarea depeşă de la Ismail: În partea despre miazăzi a Basarabiei sunt concentrate mase extraordinare, fiind trupele aşezate deocamdată prin cantoane. În zilele acestea o diviziune de cazaci, vro 5000 oameni, a fost comandată la Cahul, în apropierea graniţelor române, unde se mută şi statul major: trupele sunt pe picior de războel (Eminescu 1980: 340).

Cu spiritul său critic, Eminescu nu neglijează nici aspectele neplăcute ale presei din străinătate, precum o ipotetică alianţă între „Neue freie Presse” şi „Românul”, care îi displace total publicistului şi pe care nu ezită să o sugereze:

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

> Ziarele din Viena din 7 şi 8 mart (iar N. Fr. Presse încă nainte de vro două săptămâni) au adus ştiri telegrafice din Ruşciuc prin care întâmplarea de pe insula Dinului se caracterizează ca o calcare din partea românilor a teritoriului turcesc. Pentru a se vedea câtă bună credinţă dezvoltă autorităţile turceşti, reproducem după Românul, care-n această cestiune e cu deosebire bine informat, următoarele detalii (Eminescu 1980: 333).

Eminescu se raportează la acelaşi ziar şi pentru a afla poziţia diferitelor puteri în evenimentele din 1877; tradiţia şi posibilităţile pe care le au permit redactorilor de la acest ziar să aibă întrevederi cu factorii de decizie în război şi, astfel, să fie mai bine informaţi decât alte jurnale:

> Unul din redactorii ziarului Presse raportează următoarele despre întrevederea pe care a avut-o cu generalul Ignatieff: „Generalul declară că nu a întâmpinat la Londra dispoziţiuni sinceraminte favorabile păcii. El a zis: De prezent la Londra nu se urmează o politică a poporului englez. Dacă războiul va izbucni, cu deosebire Englitera va fi responsabilă" [...].
>
> Adaogă apoi că Rusia nu va mai putea purta multă vreme sarcinile care rezultă din mobilizarea armatei şi că întâmplările care s-au petrecut în timpul din urmă în Turcia o sileau a-şi grăbi deciziunea. Generalul dealtmintrelea crede că interesele Austriei de asemenea cer o soluţiune promptă (Eminescu 1980: 346).

Eminescu foloseşte aceeaşi sursă şi atunci când vine vorba despre aflarea datelor unor întâlniri între oficialii români şi reprezentanţi ai marilor puteri:

> La 20 iulie (1 august) la amiază a sosit la Viena d. Mihail Cogălniceanu, a cărui petrecere acolo fusese fixată cam până sâmbătă. A doua zi înainte de amiazăzi d-sa au avut în palatul ambasadei engleze o conferinţă de mai mult de o oră cu ambasadorul Marei Britanii lordul Buchanan. O zi în urmă d-sa a vizitat pe contele Andrassy, care peste puţin i-au şi întors vizita.
>
> Se'nţelege – zice Presse din Viena – că cu ocazia acestor vizite reciproce vor fi vorbit despre împrejurările politice ale României. Domnul Cogălniceanu va fi simţit trebuinţa de-a lămuri participarea României la război şi se poate că apoi contele Andrassy au avut ocazie de a-i repeta vorbele ce le-au zis mai dăunăzi reprezentantului României, cari precum să ştie sunt: „că dispoziţiile militare ale României îi sunt altfel indiferente, dar nu vede scopul lor, de vreme ce ştie că dincolo de Dunăre România nu are nici un teren pentru cuceriri" (Eminescu 1980: 405).

Fragmentele de mai sus relevă faptul că, pentru Eminescu, „Neue freie Presse" reprezintă un ziar credibil, cu numeroase posibilităţi de investigare, care oferă informaţii preţioase. Cu toate acestea, atunci când consideră că redactorii interpretează în mod greşit anumite realităţi referitoare la ţară, când devin părtinitori în interpretarea faptelor sau când îi suspectează de alianţe cu opoziţia de la noi, Eminescu nu ezită să adopte o poziţie clară şi intransigentă, denunţând aspectele negative şi polemizând cu ei sau chiar ironizându-i.

Dacă avem în vedere faptul că, raportându-se la presa din străinătate, Eminescu nu face altceva decât să susţină o anumită poziţie, să aducă noi argumente ipotezelor avute în vedere, vom constata că acestea devin fie elemente componente ale strategiilor argumentative, fie strategii persuasive, fie, în funcţie de atitudinea adoptată de publicist, mărci stilistice.

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

Cazurile în care raportarea la „Neue freie Presse” devine parte a unei strategii argumentative sunt numeroase. Astfel, dacă avem în vedere strategiile argumentative la care Eminescu face apel (demonstraţie, teatralizare, naraţiune), această raportare la „Neue freie Presse” devine fie parte a demonstraţiei, caz în care publicistica eminesciană se apropie de rigurozitatea discursului ştiinţific, fie este inserată într-un text narativ. Ca parte a naraţiunii, fragmentele din „Neue freie Presse” fac sinteza evenimentelor de politică externă:

> Din Berlin se vesteşte că în cercurile bine informate de acolo părerea despre Cernaieff şi operaţiile sale nu este tocmai favorabilă, se crede chiar că divizia sa ar fi tăiată de restul armatei sârbeşti. Deşi poate această veste este cam exagerată, sigur pare a fi însă că sârbii, atăcând lagărul de la Niş, a fost respinşi cu pierderi însemnate şi că ocuparea întăriturilor de la Babina-Glava nu compensează pierderile de acum (Eminescu 1980: 143).

Alteori, fragmentele fac parte din structuri complexe ce iau forma demonstraţiei. În ceea ce priveşte strategiile persuasive, rapotările la „Neue freie Presse” iau forma citatului sau, în strânsă legătură cu atitudinea publicistului, a tematicii negative sau pozitive.

Citatul este una dintre strategiile persuasive frecvent întâlnite în publicistica eminesciană. Eminescu este conştient de valoarea citatului şi tocmai de aceea îl foloseşte la tot pasul. Citatul inserat în articol dă un plus de veridicitate articolului şi celor susţinute, dar, în acelaşi timp, este şi mod de reconstituire ce duce la modificarea intenţiilor iniţiale. De aceea, cel mai frecvent, Eminescu citează paragrafe sau chiar articole întregi din „Neue freie Presse”.

Când publicistul intră în polemică cu redactorii „Neue freie Presse”, nemulţumit de felul în care aceştia prezintă situaţia Principatelor sau constatând o atitudine părtinitoare şi considerată injustă în ceea ce priveşte situaţia partidelor de aici, tematica este predominant negativă:

> Ziarele din Viena din 7 şi 8 mart (iar N. Fr. Presse încă nainte de vro două săptămâni) au adus ştiri telegrafice din Ruşciuc prin care întâmplarea de pe insula Dinului se caracterizează ca o calcare din partea românilor a teritoriului turcesc. Pentru a se vedea câtă bună credinţă dezvoltă autorităţile turceşti, reproducem după Românul, care-n această cestiune e cu deosebire bine informat, următoarele detalii (Eminescu 1980: 333).

Analiza unor articole relevă faptul că raportarea la „Neue freie Presse” se face de pe două poziţii antagoniste, dependente de atitudinea publicistului: dacă Eminescu consideră obiective şi întemeiate cele prezentate de redactorii acestuia, atunci publicistul adoptă un ton neutru; dacă, din contră, suspectează de părtinire şi subiectivitate poziţia adoptată de redactorii „Neue freie Presse”, atunci trece la ironizarea acestora, ironia devenind o marcă stilistică:

> O telegramă din Neue Fr. Presse vesteşte ca sigur că ministrul de esterne al României au prezentat – deşi nu în mod oficial – un memoriu la Constantinopole, prin care se cer concesii însemnate, iar în caz de a nu se acorda acestea, România ameninţă asemenea de a intra în acţiune. Ziarele oficioase germane, cu abstracţia lor fină, au găsit şi deosebirea între memoriu şi memorand. La cel din urmă se cere un răspuns, e un act diplomatic, cel dentâi e mai mult de valoare academică. Se zice aseminea că,

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

după inițiativa Austro-Ungariei, puterile considerând memoriul ca un întreg asupra căruia nu se poate dizbate în parte, l-au respins (Eminescu 1980: 152).

„Neue freie Presse" îi oferă publicistului Eminescu un model de la care, pe de o parte, el preia informații necunoscute încă la noi (sincronizarea ideilor), precum şi structuri şi forme, realizând pe această cale o sincronizare la nivelul formei a presei româneşti cu cea occidentală (fapt vizibil în lungile citate traduse din „Neue freie Presse"); pe de altă parte, prin permanenta raportare la acest periodic, Eminescu introduce şi perfecționează o serie de elemente care conturează profilul său stilistic (strategii argumentative, strategii persuasive, mărci stilistice).

Bibliografie

a. Izvoare

Eminescu 1980: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. IX, ediție critică întemeiată de Perpessicius, Bucureşti, Editura Academiei.

Eminescu 1989: Mihai Eminescu, *Opere*, vol. X, Editura Academiei, Bucureşti.

http://anno.onb.ac.at/cgi-content/anno?aid=nfp.

b. Bibliografia temei

Andriescu 1977: Al. Andriescu, *Stil şi limbaj*, Iaşi, Editura Junimea.

Andriescu 1979: Al. Andriescu, *Limba presei româneşti în secolul al XIX-lea*, Iaşi, Editura Junimea.

Baciu 2005: Rodica-Magdalena Baciu, *Conştiință critică şi viziune tragică în publicistica eminesciană*, Craiova, Editura Universitaria.

Dumistrăcel 2006a: Stelian Dumistrăcel, *Discursul repetat în textul jurnalistic*, Iaşi, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza".

Dumistrăcel 2006b: Stelian Dumistrăcel, *Limbajul publicistic românesc din perspectiva stilurilor funcționale*, Iaşi, Editura Institutului European.

Spiridon 2003: Monica Spiridon, *Proza jurnalistică*, Bucureşti, Editura Curtea Veche.

Spiridon 2004: Monica Spiridon, *Eminescu. O anatomie a elocvenței*, Bucureşti, Editura Minerva.

Vatamaniuc 1996: D. Vatamaniuc, *Publicistica lui Eminescu*, Bucureşti, Editura Minerva.

Mihai Eminescu and "Neue freie Presse" – the Moment of Synchronization with the Western press

Romanian journalism appears and matures in the nineteenth century. The first attempts to have Romanian press date back to the early nineteenth century, with the awareness of the important role that attitude has on some social issues, economic, political and cultural.

The necessity of being informed characterizes all times. In Romania, this need of being informed was replaced, for a very long time, by focusing attention to foreign newspapers, but it was obvious that the emergence of Romanian newspapers was necessary to ensure a better information for many Romanians. The first attempts to create the Romanian press are dating from the eighteenth century, but they end in failure. Only the nineteenth century by its development, determined the victory of the first Romanian journals. They were "Albina românească" and "Curierul românesc", published by Heliade Rădulescu and Asachi, whose purpose was obviously didactic (to educate and to inform all the

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)

categories of readers). This phase will be overcome by the appearance of “Dacia literară” and by all the newspapers and magazines during the years 1840, proposing a critical and a more involved attitude. The second half of the nineteenth century provides more stable and diverse possibilities for creating the journalistic style and the appearance of great journalists: Eminescu, C.A. Rostti, Caragiale.

Mihai Eminescu was the starting point of modern Romanian press. Its journalism contains a number of features related to the structure and content of articles and a series of relationships with the publications of the time, both in Romania and abroad. Regarding relations with the foreign press, the most common are the “Neue freie Presse”. Sometimes, journalistic articles related to this journal present the facts still unknown in the country, such as numerous articles depicting events from the front. Sometimes the publicist presents foreigners’ attitudes and expectations on Romania. In this case, Eminescu compares different attitudes over which overlaps his own opinion. The references to the Austrian journal present, sometimes, an ironic attitude, when he considers that they are moving in the wrong direction regarding the interpretation of the situation in Romania. For Eminescu, “Neue freie Presse” newspaper is a credible investigation with numerous possibilities, which provides valuable information. However, if he considers that the editors wrongly interpret certain facts about the country, they become subjective in the interpretation of facts or when he suspects alliances with our opposition, Eminescu does not hesitate to adopt a clear and uncompromising position, denouncing negative aspects, using irony.

“Neue freie Presse” is a model for Eminescu. The Romanian journalist takes the information (synchronization of ideas) and structures and forms (a synchronization of the form in the Romanian press with the Western press).

BDD-V2616 © 2013 Editura Alfa
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-02 20:19:36 UTC)